

[Time: 2 $\frac{1}{2}$ Hours]

[Time:3 Hours]

[Marks:80]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. Regular non- CBSGS students should attempt **any four** questions.
  2. IDOL students should attempt **any five** questions.
  3. All questions carry equal marks.

- Q 1** Answer **any two** of the following:- **20**
- a) Discuss nature and scope of industrial economics.
  - b) Explain the merits and demerits of proprietorship.
  - c) Explain the features of partnership form of organisation.
- Q 2** Answer **any two** of the following:- **20**
- a) Discuss Alfred Weber's theory of industrial location.
  - b) What are the factors affecting industrial location?
  - c) Define the concept diversification. Explain its objectives.
- Q 3** Answer **any two** of the following:- **20**
- a) Discuss measurement of industrial productivity.
  - b) Explain in brief internal and external causes of industrial sickness.
  - c) Review changing structure of Indian Industries since Independence.
- Q 4** Answer **any two** of the following:- **20**
- a) Explain nature and characteristics of Indian labour market
  - b) What is rationalization? Explain impacts of rationalization on employment in Indian Industries.
  - c) Define the terms minimum wage, living wage and fair wage.
- Q 5** Answer **any two** of the following:- **20**
- a) Discuss functions of trade union.
  - b) Explain various causes of industrial disputes.
  - c) Explain the role of tripartism in India.
- Q 6** Answer **any two** of the following:- **20**
- a) Discuss in brief various social security measures in India.
  - b) Explain problems of female labours in India.
  - c) Discuss the effects of globalization on the Indian labour market.
- Q 7** Write short notes on **any two** of the following:- **20**
- a) Features of Joint Stock Company
  - b) Factors affecting industrial productivity.
  - c) Settlement mechanism of industrial disputes.
  - d) Problems of child labour.

[वेळ: 2 ½ तास]

[गुण:८०]

[वेळ: ३ तास]

[गुण:१००]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना: 1. नियमित (non-CBSGS) विद्यार्थ्यांनी कोणतेही चार प्रश्न सोडवावेत.
2. दूरस्थ शिक्षण संस्थेच्या विद्यार्थ्यांनी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवावेत.
3. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

- प्र १ला** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा: २०
- अ) औद्योगिक अर्थशास्त्राच्या स्वरूप व व्याप्तीची चर्चा करा.
ब) एकल व्यापारी संस्थेचे गुण दोष स्पष्ट करा.
क) भागीदारी संघटना प्रकारचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र २ रा** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा: २०
- अ) औद्योगिक स्थानीयीकरणाचा आल्फ्रेड वेबरच्या सिद्धांताची चर्चा करा.
ब) औद्योगिक स्थानीयीकरणावर परिणाम करणारे घटक कोणते आहेत.
क) विविधीकरणाची व्याख्या द्या. त्याचे उद्दीष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र ३ रा** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा: २०
- अ) औद्योगिक उत्पादकतेच्या मोजमापाची चर्चा करा.
ब) औद्योगिक आजारपणाची अंतर्गत व बाह्य कारणे थोडक्यात स्पष्ट करा.
क) स्वातंत्र्य प्राप्तीपासून भारतीय उद्योगाच्या बदलत्या रचनेचा आढावा घ्या.
- प्र ४ था** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा: २०
- अ) भारतीय श्रम बाजाराचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) विवेकीकरण म्हणजे काय? विवेकीकरणाचा भारतीय उद्योगातील रोजगारावरील परिणाम स्पष्ट करा.
क) किमान वेतन, जीवनमान वेतन व योग्य वेतन संकल्पनाची व्याख्या द्या.
- प्र ५ वा** खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा: २०
- अ) कामगार संघटनेच्या कार्याची चर्चा करा.
ब) औद्योगिक कलहाची विविध कारणे स्पष्ट करा.
क) भारतातील त्रिपक्षवादाची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्र ६ वा** खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा: २०
- अ) भारतातील सामाजिक सुरक्षितता योजनांची थोडक्यात चर्चा करा.
ब) भारतातील महिला कामगारांच्या समस्या स्पष्ट करा.
क) भारतीय श्रम बाजारावर जागतिकीकरणाच्या परिणामाची चर्चा करा.

प्र ७ वा

खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर थोडक्यात टिपा लिहा:

२०

- अ) संयुक्त सक्ध प्रमंडळाची वैशिष्ट्ये.
- ब) औद्योगिक उत्पादकतेवर परिणाम करणारे घटक.
- क) औद्योगिक कलह सोडविण्यासाठीची यंत्रणा.
- ड) बाल कामगारांच्या समस्या.